

VLADETA JEROTIĆ – PORODIČNI I PROFESIONALNI UZOR

doi: 10.5937/engrami46-55076

Vladeta Jerotić,

(Beograd 2. VIII 1924 - Beograd 4. IX 2018)

Jedno od mojih najranijih sećanja je slika Vladete kako sedi u čelu stola u našem stanu i na sebi svojstven način, tumači neku zanimljivu životnu situaciju. Članovi moje porodice ga pažljivo slušaju. Ja, kao tada najmlađi, sedeo sam pored bake. Naslonio sam lakat na svoje koleno i utonuo u misli. Izenada Vladeta je zaustavio svoj monolog, upravio pogled prema meni i rekao: "Stefane, duboko si se zamislio. Čuvena poza mislioca." Vladeta mi je uputio te reči sa topline, pozivajući me da se pridružim atmosferi zajedništva koja je vladala za stolom. U tom uzrastu – imao sam možda četiri godine – nisam mogao da shvatim sve nijanse onoga o čemu se za stolom govorilo. Uprkos tome, Vladeta me je uključio kao ravnopravnog učesnika u svoj tok misli. Ono po čemu su ga mnogi prepoznavali bila je jednostavnost u govoru, kojom je ljude privlačio i činio da se svi osećaju ravnopravnim sagovornicima, pa čak i mi najmlađi.

Vladeta Jerotić je bio poznati psihija-

tar, redovni član Srpske akademije nauka i umetnosti. Bio je istaknuta i prepoznatljiva javna ličnost i o njemu postoje brojni zapisi, svedočenja. Moje viđenje Vladete je obojeno ličnim sećanjima i odnosom, ostavljajući neizbrisiv trag u mom ličnom razvoju, oblikujući put i način na koji gledam na svet i profesiju kojom se bavim.

Vladin otac Momčilo Jerotić (1894.–1985.) i moj pradedu Svetomir Jerotić (1882.–1950.) su bili rođena braća, sinovi Todora Jerotića (1848.–1916.) i Drage Jerotić (rođ. Vuković; 1852.–1938). Vladeta je veoma držao do porodičnih vrednosti i međusobne bliskosti, o čemu govori i to da je za konačno mesto svog počinjanja izabrao porodičnu grobnicu, odbijajući Aleju zaslužnih građana na Novom groblju.

U našoj porodici, u kojoj je bilo lekara, advokata, inženjera, profesora, uvek je na porodičnim okupljanjima Vladetina reč imala primat. To nije bilo zbog njegovog statusa, niti zbog toga što su sale na njegovim predavanjima bile uvek prepune. Ja ga kao takvu vrstu autoriteta nisam ni prepoznavao sve do kasne adolescencije. U našoj porodici, Vladeta je imao reč jer je imao neverovatnu sposobnost da pronikne u gotovo svaku temu, bilo da se vodio razgovor o svemiru i planetama, odnosu čoveka prema životinjama, partnerskim odnosima, muzici ili književnosti. Nikada nije koristio naučene fraze — svaki put je iznova promišljao ono što bi izrekao, dajući sve-

žinu svakom razgovoru. Meni su takvi trenuci delovali sasvim prirodno, kao da će on uvek dolaziti kod nas, spreman da tumači zagonetke sveta i života.

Jelenu Jerotić (rođ. Latinkić), njegovu suprugu, je krasila drugačija vrsta nežnosti. Bili su skladan par, ali je Jelena imala drugačiji pristup životu. Dok mi je Vladeta uvek donosio knjige, Jelena mi je poklonila moj prvi novčanik. Njena praktična i topla briga dopunjavala je Vladetinu intelektualnu radoznalost. Nažalost, Jelena je preminula mnogo godina pre Vladete, ali njihova povezanost ostala je očigledna sve do njegovog kraja. O njihovoj ljubavi i privrženosti svedoči i činjenica da nikada nisam video Vladetu bez burme na ruci. Mislim da je to bio tih, ali snažan znak njihove neraskidive veze.

Od detinjstva sam bio vezan za knjige, a književnost je u meni budila poseban zanos. Ta ljubav prema knjigama bila je tačka zbližavanja između mene i Vladete. Uvek sam imao osećaj da ne postoji nijedna knjiga koju on nije pročitao. Njegovo poznavanje književnosti bilo je zapanjujuće, a posebno sam voleo da slušam njegova tumačenja klasičnih književnih dela. Najčešći književnik o kome smo razgovarali bio je, bez sumnje, Dostojevski. Često se vraćao na narativ o “Velikom inkvizitoru”, iz romana “Braća Karamazovi”. Jednostavnim jezikom, ponovio bi neke od dilema koje su predstavljene u ovom delu, kao što su sloboda, autonomija, iskušenje i vera. I

sada čujem njegov glas kako prepričava: “Inkvizitor govori – ne treba nam Hristos da nas oslobodi. Jedva smo uspehli nekako društvo da uredimo. Nemoj nam davati slobodu, mi je ne tražimo. Ljudska priroda je slaba, potreban nam je autoritet koji diktira kako da živimo. Povratkom Hristosa, prava sloboda može uneti nered i neizvesnost”. Razgovor bi bez izuzetka bio praćen njegovim osmehom.

Često je isticao da je u SANU primljen u odeljenje za književnost, a ne za medicinu. Govorio je da ima potrebu da piše. Jednom prilikom sam ga pitao da li je jednostavnost kojom je uvodio čitaoce u teme poput dobra i zla, hrišćanstva, samosazrevanja, psihoterapije i neuroza poseban dar sa kojim se rodio. Njegov odgovor mi je ostao urezan u sećanju: “To je, dobrim delom, posledica činjenice da sam vodio dnevnik relativno redovno, od najranijih dana. Zbog tih godina tokom kojih sam vodio dnevnik, prečišćavao sam jezik.” Vladeta je, kroz refleksiju i prečišćavanje misli, razvijao sposobnost da složene pojmove prenese jasno i razumljivo. Ta jednostavnost bila je rezultat decenija posvećenog rada, što je jedan od razloga zbog kojeg je bio ne samo izuzetan pisac već i pristupačan misliac.

Kako sam odrastao i prelazio iz detinjstva u svet adolescencije, moj pogled na svet se menjao. Kao i većina mladih ljudi, prolazio sam kroz unutrašnje potrebe — potrebu da se suprotstavim

postojećim vrednostima, osećaj da me niko ne razume, i utisak da temelji sveta i društva koje poznajem nisu zadovoljavajući. U tim trenucima preispitivanja, Vladeta me je vraćao nazad, nekada sa svega nekoliko reči, pružajući mi osećaj stabilnosti i perspektive. Njegove reči nisu bile nametljive niti dogmatske. Imao je sposobnost da sagleda suštinu i prenese je na način koji pruža utehu, čime mi je pomogao da pronađem put kroz neke izazove koje nosi mladost.

Kada sam upisao Medicinski fakultet u Beogradu, znao sam da moj jedini izbor mora biti psihijatrija. Koliko je u toj odluci figurirao Vladetin uticaj, teško je precizno reći, ali nesumnjivo je bio prisutan i veoma značajan. Njegov pristup razumevanju ljudske prirode i način na koji je svojim radom otkrivao dublje istine o čoveku su bili činioци koji su oblikovali moju odluku. Želeo sam i ja da naučim da vidim te skrivene slojeve u ljudima i svetu oko sebe, kao što je on to činio.

Prva klinička iskustva iz neuropsihijatrije Vladeta Jerotić je stekao na Univerzitetској nervnoj klinici, krajem 1949. godine. Danas se ova ustanova naziva – Klinika za psihijatriju Univerzitetског kliničkog centra Srbije. Neposredno nakon što je položio specijalistički ispit, poželji i nalogu tadašnjeg upravnika prof. Vladimira Vujića, postao je njegov asistent. Na Univerzitetској klinici je boravio deset godina, a nakon iznenadne smrti profesora Vladimira Vujića, otišao

je na izučavanje psihoterapije u Švajcarskoj, Nemačkoj i Francuskoj u periodu od 1958 do 1961.

Nakon što sam završio studije, započeo sam volonterski staž upravo na Klinici za psihijatriju. Tokom tog perioda povremeno smo se sastajali u njegovom stanu u Kumanovskoj ulici na Vračaru, gde smo često razgovarali o istorijatu klinike. Vladeta je lično poznao čuvene profesore koji su formirali kliniku decenijama ranije, a o kojima sam slušao kao o legendama. To su bili profesori poput Vladimira Vujića, akademika Jovana Ristića, i dr Veselina Savića, koje su stariji profesori na Klinici pominjali sa poštovanjem i divljenjem.

Vladeti je bilo posebno zanimljivo da mi prepričava razne dogodovštine iz tog perioda, sa mesta odakle je i on sam započeo svoju karijeru. Sa posebnom ljubavlju i toplinom je govorio o prof. Vladimiru Vujiću koji je za njega bio centralna ličnost Klinike za psihijatriju. Bio je za njega veoma vezan, govorio je o njemu kao delom i o tragičnoj ličnosti, a njegovu smrt je teško podneo.

Danas radim na Klinici za psihijatriju UKCS, u ustanovi u kojoj je Vladeta radio prvih deset godina. Zgrada u kojoj radim nosi ime "Vladimir F. Vujić" u čast čoveka koji je bio ključna figura za mnoge generacije, uključujući i Vladetu. I danas dok prolazim hodnicima stacionara, često se setim tih razgovora sa Vladetom i njegovog poštovanja prema profesoru Vujiću. To mi daje osećaj

kontinuiteta i povezanosti s prošlošću, i dodatno me podseća na važnost tradicije i ljudi koji su oblikovali ovu ustanovu. Jednom prilikom, malo pre nego što sam se zaposlio, Vladeta je posetio Kliniku za psihijatriju sa željom da mi pruži podršku u naporima koje sam ulagao da na Klinici za psihijatriju i ostanem. Njegov gest je za mene bio više od podrške — bio je potvrda onoga što sam veoma želeo – da pripadam ovoj tradiciji.

Pored istorije psihijatrije u Srbiji, često smo razgovarali i o metodama lečenja koje su se koristile u Vladetino vreme. Govorio mi je o tehnikama sa kojima sam se sretao samo u istorijskim udžbenicima, kao što su insulinski šokovi za pacijente sa shizofrenijom. Vladeta je prepisivao tinkture biljnih preparata, poput korena valerijane, i pristupao terapiji kombinovanjem različitih metoda koje su tada bile dostupne. Za mene, koji sam ušao u kliničku psihijatriju onda kada je farmakološka era već nastupila, a lekovi postali standard lečenja ozbiljnih psihijatrijskih poremećaja, njegovo viđenje terapijskog pristupa je bilo otrežnjujuće. Verovao je da psihoterapija mora biti okosnica psihijatrijskog lečenja za svakog pacijenta, bez obzira na težinu kliničke slike.

Kao psihoterapeut, Vladeta je obuku stekao i završio u inostranstvu i bio je "Jungijanac". Njegova posvećenost Jungovim idejama bila je duboka, i kroz njih je tražio puteve za razumevanje kompleksnosti ljudske duše, uvek sa nagla-

skom na simboliku, nesvesno, i proces individualizacije.

Kao neko ko je tokom čitavog života bio okrenut religiji, uspevao je da poveže psihoterapiju sa verom. Njegov pristup psihoterapiji bio je jedinstven jer je uključivao duhovnu dimenziju, traganje za smislom, i otvaranje ka onome što nadilazi svakodnevn, materijalni svet.

Kako su psihoanaliza i srodna jungijanska individualna psihologije bile slične, želeo sam da se razlikujem u tom pogledu od njega. Izabrao sam da se obrazujem u pravcu kognitivnobihejvioralne psihoterapije, a godinama kasnije sam i postao sertifikovan psihoterapeut iz tog domena. Jednom prilikom sam ga pitao – zašto psihoanalitičari smatraju da je njihov terapijski pristup superiorn u odnosu na druge. Vladeta se samo osmehnuo i odgovorio: “Jeste, analitičari misle da je pristup superiorn. Možda i jeste.” Njegov odgovor me je nasmejao, ali i naveo na razmišljanje. Nije se trudio da brani niti uzdiže svoj pravac, već mi je, kao i mnogo puta pre toga, ostavio prostor da sam istražim i oblikujem sopstveni stav.

Iz njegovog stana izlazio sam tako što bi nosio sa sobom veliki broj knjiga koje sam u torbama prenosio kući. Svaki put, te knjige su za mene predstavljale više od običnog štiva; bile su most između njegovog i mog sveta, način na koji me je vodio dalje. U toku 2017. godine intenzivno sam proučavao pristupe ljudskoj svesti, bio sam nezadovoljan sa-

vremenim udžbenicima i naišao sam na filozofski pristup Karla Jaspersa. Vladeta je pripremio za mene Jaspersovu “Opštu psihopatologiju” knjigu koja je davno prestala da se štampa. To je do današnjeg dana ostala najvažnija stručna knjiga koju svesrdno preporučujem specijalizantima i mladim specijalistima psihijatrije. Jaspersov pristup, na koji me je Vladeta uputio i danas predstavlja okosnicu mog razmišljanja o psihopatologiji i filozofskom pristupu psihijatriji.

Tokom tih godina, dok sam pokušavao da razumem šta je to “psihoza”, Vladeta me je često nazivao svojim “psihosomatičarem”, aludirajući na moj trud da pomirim biološko, telesno i duševno. Uvek verovao da se psiha ne može potpuno razumeti bez uvažavanja tela, baš kao što ni telo ne može biti shvaćeno bez uvida u duševne procese. Često je ponavljao koliko je zainteresovan za uticaj hormona na duševna stanja, kao na to koliko dermatoloških bolesti imaju koren u duševnom.

Kako sam tih godina bio na samom početku specijalizacije iz psihijatrije i želeo da sve odjednom savladam, savetovao me je da uvek treba raditi sa merom i polako. Insistirao je na tome da su njegova “slava” i prepoznatost od strane javnosti (u kojima nije uvek uživao), došli jako postepeno i tek u poznim godinama njegovog rada. U kasnim godinama života, Vladetina predavanja bila su toliko posećena da je postalo uobičajeno da sale, poput one u Kolarčevoj za-

dužbini ili u Narodnoj biblioteci, budu ispunjene do poslednjeg mesta. Svaki kutak unutar sale, pa čak i prostor ispred nje, bili su prepuni slušalaca koji su dolazili da čuju njegove reči.

Napisao je veliki broj knjiga, od kojih je većina jako poznata, ali ono što se ne pominje toliko često jesu kliničke teme o kojima je objavljivao u stručnim časopisima, osamdesetih i devedesetih godina, poput: Psihosomatska bolest kao izazov, Arhetipovi u detinjstvu, Čovek između stvarnosti i mašte: transcendentno i religijsko u ljudskoj svesti, i Da li je sve što liči na psihozu bolest?

Krasila ga je izuzetna radoznalost, i često bi se, dok je objašnjavao neku pojavu, nasmejavao — čak i kada je imao više od devedeset godina. Ovaj osmeh otkrivao je da u njemu uvek postoji nešto dečije, neka iskra spremna za igru i otkrivanje sveta. Taj duh je prenosio na sve nas, podsećajući nas da nikada ne prestanemo da se radujemo životu.

Ovaj *pro memoria* zapis ostaje povodom stogodišnjice rođenja Vladete Jerotića. Nikada nisam sreo sličnu osobu. Nedostaje mi i u svemu što radim uvek postoji deo njega koji me prati. Svi koji su ga poznavali i koje je svojim radom i životom inspirisao, nastavljaju da nose deo njega u sebi.

Stefan Jerotić